

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatele **B. P.**, t. č. ve věznici, zastoupeného Mgr. Luborem Tichým, advokátem se sídlem Štěpánská 640/45, Praha 1, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 51 Nt 1011/2020-56 ze dne 1. 12. 2020, za účasti **Krajského soudu v Ústí nad Labem** jako účastníka řízení, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 51 Nt 1011/2020-56 ze dne 1. 12. 2020 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto ruší.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Stěžovateli, který je státním občanem Republiky Srbsko, byl za zvlášť závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c) trestního zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání devíti let, trest vyhoštění na dobu deseti let a trest propadnutí věci. V současnosti stěžovatel vykonává trest odnětí svobody.

2. S odkazem na § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu stěžovatel podal žádost, aby soud upustil od výkonu zbytku trestu odnětí svobody a aby byl vykonán trest vyhoštění. Jak Ústavní soud zjistil z vyžádaného spisu, stěžovatel ve své žádosti uvedl, že si uvědomuje závažnost svého jednání, byl poprvé trestán a již vykonal téměř třetinu uloženého trestu odnětí svobody. Dále poukázal na to, že jeho matka je závislá na jeho pomoci, neboť kvůli svému zdravotnímu stavu potřebuje péči osoby blízké a stěžovatel je jejím jediným synem a rodinným příslušníkem. Závěrem stěžovatel požádal „o zpřísnění trestu vyhoštění ... na dobu neurčitou“, aby pro Českou republiku nepředstavoval „žádné riziko a ohrožení“.

3. Krajský soud v Ústí nad Labem napadeným usnesením stěžovateloivu žádost zamítl. Toto rozhodnutí krajský soud učinil v neveřejném zasedání bez přítomnosti stěžovatele. V písemném vyhotovení krajský soud uvedl, že v souladu s § 136 odst. 3 trestního řádu má rozhodnutí formu zjednodušeného usnesení, které neobsahuje odůvodnění, neboť se jedná o usnesení vyhotovované ve vykonávacím řízení, proti němuž není přípustná stížnost.

II. Argumentace účastníků

4. Podle stěžovatele bylo napadeným usnesením porušeno zejména jeho právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod.

5. Stěžovatel nejprve argumentuje, že rozhodování o jeho žádosti představovalo rozhodování o změně způsobu výkonu trestu dle § 324 trestního řádu. Krajský soud měl proto podle § 324 odst. 1 trestního řádu rozhodovat ve veřejném zasedání a poučit stěžovatele, že proti jeho rozhodnutí je podle § 324 odst. 3 trestního řádu přípustná stížnost. Jelikož se stěžovatel nevzdal práva podat stížnost a neprohlásil, že netrvá na písemném odůvodnění, nebyly splněny podmínky § 136 odst. 3 trestního řádu pro vyhotovení zjednodušeného usnesení bez odůvodnění.

6. Dále stěžovatel namítá, že napadané usnesení je z důvodu absence odůvodnění nepřezkoumatelné. Krajský soud se nevypořádal s argumentací stěžovatele a „nijak neodůvodnil, z jakého důvodu nepřihlédl“ ke skutečnostem, které stěžovatel ve své žádosti uvedl.

7. Krajský soud ve svém vyjádření navrhl, aby byla stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Podle krajského soudu rozhodování o žádosti stěžovatele nepředstavovalo rozhodování o změně způsobu výkonu trestu a § 324 trestního řádu tak na věc nedopadá. Dále se krajský soud věnoval námitce chybějícího odůvodnění rozhodnutí. Dle krajského soudu stěžovatel vznesl v žádosti „pouze irelevantní argumenty“. Právní úprava neumožňuje rozhodnout o zpřísnění trestu vyhoštění na dobu neurčitou, jak stěžovatel navrhl. Současně je dle krajského soudu „zcela nepochybné, že humanitární důvody nikdy nebyly, a nemohou ani být, důvodem pro navrhovaný postup“ a žádné jiné skutečnosti stěžovatel na podporu své žádosti neuvedl.

8. Pokud by přesto Ústavní soud v absenci odůvodnění spatřoval porušení práv stěžovatele, měl by se dle krajského soudu důsledněji zabývat otázkou ústavnosti § 136 odst. 3 trestního řádu. Dle krajského soudu „není zcela zřejmé, proč nejméně do listopadu roku 2014“ zastával Ústavní soud názor, že absence odůvodnění není v rozporu s ústavním pořádkem a obdobné stížnosti odmítal jako zjevně neopodstatněné, a proč o změně této judikatury nerozhodovalo plénum. Krajský soud se vymezuje proti aktuálnímu přístupu Ústavního soudu, který zdůrazňuje restriktivní přístup k možnosti neodůvodnit soudní rozhodnutí. Uvádí-li Ústavní soud, že odůvodnění soudního rozhodnutí brání libovůli v soudním rozhodování, ale netrvá na odůvodnění v případě vyhovění žádostem odsouzených, naznačuje tím, že „svévole soudu ve prospěch odsouzeného je přípustná a zcela v pořádku“. Dle Ústavního soudu je přijatelné neodůvodnit zamítavá rozhodnutí o opakovaných či neodůvodněných žádostech odsouzených, avšak to dle krajského soudu nereflexuje skutečnost, že soud musí žádost „vždy posoudit a nikdy ji nezamítá pouze z formálního důvodu, že je neodůvodněná“. I případný odkaz na předchozí rozhodnutí o opakovaných žádostech navíc již představuje odůvodnění rozhodnutí. Dle krajského soudu není jasné, co Ústavní soud myslí stručným odůvodněním tohoto typu usnesení, neboť trestní řád upravuje jedinou podobu odůvodnění usnesení v § 134 odst. 2 trestního řádu. K možnosti neodůvodnit rozhodnutí o žádostech obsahujících toliko irelevantní argumenty krajský soud uvádí, že není jasné, „jak vůbec posoudit, jaký argument je relevantní a jaký není relevantní“, neboť právní

úprava obsažená v § 327 odst. 1 trestního řádu neupřesňuje principy a zásady, jimiž se mají soudy při rozhodování řídit. V judikatuře Ústavního soudu tak nejde o restriktivní výklad § 136 odst. 3 trestního řádu, „ale o jeho úplné popření“, neboť si nelze představit rozhodnutí, které by bylo v souladu s principy vyloženými v judikatuře a neobsahovalo odůvodnění.

III. Hodnocení Ústavního soudu

9. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a do jejich rozhodovací činnosti může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody. V nyní posuzované věci takové porušení shledal, neboť krajský soud nijak neodůvodnil – a to ani písemně, ani ústně – proč byla stěžovatelova žádost zamítnuta.

10. V projednávaném případě krajský soud rozhodoval dle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu o upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody u stěžovatele, jemuž byl uložen trest vyhoštění. V těchto případech se jedná o rozhodování ve vykonávacím řízení, proti němuž není stížnost přípustná (§ 141 odst. 2 trestního řádu a § 327 odst. 4 trestního řádu *a contrario*). Rozhodnutí tak dle § 136 odst. 3 trestního řádu může být vyhotoveno ve formě zjednodušeného usnesení, které neobsahuje odůvodnění. V těchto případech nejde o rozhodování o změně způsobu výkonu trestu dle § 324 trestního řádu, jak namítá stěžovatel, a toto ustanovení proto na věc nedopadá (viz podrobněji nález sp. zn. II. ÚS 3302/18 ze dne 1. 4. 2019, bod 9; citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>).

11. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zdůrazňuje, že možnost neodůvodnit soudní rozhodnutí musí být interpretována restriktivně, a to zejména v případech, kdy neexistuje shoda ohledně výsledku; v takovém případě lze legitimně požadovat, aby se soud v odůvodnění svého rozhodnutí s jednotlivými argumenty – byť stručně – vypořádal a vyložil důvody, které jej k rozhodnutí vedly [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. 6. 2010 (N 118/57 SbNU 455), bod 30; nález sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. 12. 2011 (N 216/63 SbNU 479), bod 12; nález sp. zn. I. ÚS 41/15 ze dne 25. 4. 2016 (N 76/81 SbNU 305), bod 17; či nález sp. zn. II. ÚS 3302/18 ze dne 1. 4. 2019, bod 16]. Pokud tak soud neučiní, poruší právo stěžovatele na spravedlivý proces, jelikož požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí je jedním ze základních atributů tohoto práva [srov. nález sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. 6. 2010 (N 118/57 SbNU 455), bod 29 nebo nález sp. zn. III. ÚS 427/18 ze dne 13. 3. 2018, bod 10].

12. Tyto principy již Ústavní soud aplikoval i ve vztahu k možnosti neodůvodňovat usnesení o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku za současného vyhoštění podle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu, a to v nálezu sp. zn. II. ÚS 3302/18 ze dne 1. 4. 2019 a nálezu sp. zn. III. ÚS 2912/20 ze dne 2. 2. 2021. V těchto rozhodnutích potvrdil, že **zákonem stanovená možnost neodůvodnit soudní rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku za současného vyhoštění podle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu musí být z pohledu práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod vykládána restriktivně. Upustit od odůvodnění je tak možné zejména, pokud je žadateli vyhověno, pokud žadatel vznáší irelevantní argumenty nebo pokud je**

jeho podání opakované či neodůvodněné. Vznášeli-li však žadatel relevantní argumenty, soud se s nimi musí – byť stručně – vypořádat a žadateli je sdělit. Ačkoliv absence odůvodnění usnesení vydaného dle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu není v rozporu s formální stránkou zákona, písemné odůvodnění je potřebné zejména tehdy, koná-li se neveřejné zasedání a dotčená osoba nemá přímý kontakt se soudem rozhodujícím jeho věc. V takovém případě je totiž odůvodnění jediným zdrojem informací o tom, co soud k rozhodnutí vedlo. Ústavní soud tedy neinterpretovatelně předmětná ustanovení trestního řádu v tom smyslu, že neumožňují vydat usnesení bez odůvodnění, popř. bez detailního odůvodnění; zároveň však ústavně konformní interpretace těchto ustanovení neumožňuje vždy rozhodovat usneseními bez odůvodnění [nález sp. zn. II. ÚS 3302/18 ze dne 1. 4. 2019, body 16–18, a nález sp. zn. III. ÚS 2912/20 ze dne 2. 2. 2021, body 13–14].

13. V posuzované věci neshledal Ústavní soud důvod se od výše vyložených principů odchýlit, a to ani ve světle argumentace krajského soudu. Předně je třeba zdůraznit, že ustanovení § 136 odst. 3 trestního řádu upravuje možnost, nikoliv povinnost písemně vyhotovit některá usnesení ve formě zjednodušených usnesení bez neodůvodnění. Ústavní soud ve své judikatuře toliko vymezuje ústavně konformní meze této zákonem dané možnosti. Podle krajského soudu není zřejmé, proč ve věci v minulosti nerozhodovalo plénum, ačkoliv podle názoru krajského soudu došlo ke změně judikatury Ústavního soudu. Dle § 23 zákona o Ústavním soudu ovšem platí, že senát předloží určitou otázku k posouzení plénu, dospěje-li při jejím posuzování k právnímu názoru odchylnému od právního názoru „vysloveného v nálezu“ – žádný nález vyjadřující odchylný právní názor přitom vydán nebyl (a krajský soud to ani netvrdí). Dále je třeba uvést, že nálezy sp. zn. II. ÚS 3302/18 a sp. zn. III. ÚS 2912/20 pouze upřesňují, za jakých podmínek je třeba rozhodnutí o žádostech dle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu odůvodnit, nicméně nedospívají k závěru, že odůvodnění je třeba ve všech případech; v tomto ohledu tudíž nálezy předchozí usnesení nepřekonávají a představují upřesnění, nikoliv změnu judikatury. Důvodné nejsou ani námitky krajského soudu rozporující jednotlivé případy, v nichž by dle citovaných nálezů nebylo třeba rozhodnutí odůvodňovat. Je-li žádosti odsouzeného vyhověno, nemůže dojít k porušení jeho základních práv, a z toho důvodu nelze z ustanovení garantujících základní práva dovozovat povinnost soudů taková rozhodnutí odůvodňovat; z toho však nevyplývá, že je „svévolé“ soudů v těchto případech „přípustná a zcela v pořádku“, jak uvádí krajský soud. U opakovaných žádostí (s obdobnou argumentací) je možné jak vydat zjednodušené usnesení bez odůvodnění, tak odkázat na předchozí zamítavé usnesení vypořádávající vznesené argumenty (srov. shodně nález sp. zn. II. ÚS 3302/18 ze dne 1. 4. 2019, bod 18), takový odkaz tedy není z ústavněprávního hlediska nezbytný. Stejně tak si lze představit žádosti s irelevantními argumenty (například takové, které toliko zpochybňují správnost odsuzujících rozhodnutí), ačkoliv to krajský soud zpochybňuje. Jde-li o žádosti neodůvodněné, krajský soud pouze dovozuje nutnost se i takovou žádostí meritorně zabývat, což ovšem nic nevypovídá o nutnosti výsledku takového posouzení rozvést v písemném odůvodnění. Ústavním soudem vyslovený požadavek na stručné odůvodnění pak odráží ústavněprávní principy týkající se odůvodňování soudních rozhodnutí. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu z nich plyne povinnost vypořádat se s argumenty účastníků řízení způsobem, který odpovídá závažnosti těchto argumentů, přičemž není nutné dávat podrobnou odpověď na každý vznesený argument (srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 968/18 ze dne 29. 1. 2019, bod 35 a tam odkazovaná rozhodnutí). Jelikož námitky

krajského soudu nejsou důvodné, posoudil Ústavní soud věc z hlediska principů vyložených v předchozím bodě.

14. V posuzovaném případě bylo napadené rozhodnutí přijato v neveřejném zasedání, a jeho odůvodnění proto stěžovateli nemohlo být ústní formou sděleno. Písemné vyhotovení napadeného usnesení pak neobsahovalo odůvodnění. Stěžovatel tudíž neměl možnost se s úvahami krajského soudu a s tím, jak se vypořádal s jeho argumenty, žádným způsobem seznámit.

15. Argumenty vznesené stěžovatelem v žádosti nelze označit za irelevantní. Krajský soud nesprávně uvádí, že stěžovatel svou žádost opírá toliko o „humanitární důvody“. Stěžovatel namítal nejen potřebu postarat se o svou matku, ale poukazoval i na to, že byl trestaný poprvé a že již téměř třetinu trestu vykonal. Ústavnímu soudu nadto není zřejmé, z čeho krajský soud vyvozuje, že potřeba postarat se o rodinného příslušníka s ohledem na jeho zdravotní stav by nemohla být důvodem pro vyhovění žádosti, neboť § 327 v tomto směru uvážení soudu nijak neomezuje. Ze spisového materiálu zároveň nevyplývá, že by se jednalo o opakující se žádost, u níž již obdobné argumenty byly v předchozích rozhodnutích vypořádány.

16. Tím, že krajský soud za těchto okolností neodůvodnil své napadené rozhodnutí, tedy postupoval v rozporu s principy vyloženými v judikatuře Ústavního soudu, a porušil základní právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona zrušil. Krajský soud bude muset nově rozhodnout o žádosti stěžovatele podle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu a alespoň stručně odůvodnit své rozhodnutí.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. března 2021

Ludvík David
předseda senátu